

27.4.2017

Valtiovarainministeriö
Kansantalousosasto
Elina Pylkkänen
valtiovarainministerio@vm.fi
elina.pylkkanen@vm.fi

Lausuntopyyntönnö 13.4.2017, VM038:00/2017

Tutkimusraportista ”Selvitys Ahvenanmaan talousjärjestelmästä”.

Valtiovarainministeriö on 13.4.2017 pyytänyt Kuntaliitolta lausuntoa tutkimusraportista ”Selvitys Ahvenanmaan talousjärjestelmästä”. Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua ja kommentoida tutkimusraporttia.

Tutkimusraportti kuvaa Ahvenanmaan maakunnan nykyistä talousjärjestelmää ja siihen liittyviä rahamääräisiä tulonsiirtoja valtakunnan ja Ahvenanmaan välillä. Raportissa Ahvenanmaan maakunnan julkisen talouden tarkastelu tehdään vuosina 2000-2015.

Valtion talousarvion kautta Ahvenanmaan maakunnalle tehtäviä määrärahasiirtoja ovat tasoituskasvu, verohyvitys, ylimääräinen määräraha sekä tilannekohtaisesti maksettava erityinen avustus. Maakunnalla on vapaa budjetointioikeus, eli varoja voidaan käyttää Ahvenanmaan maakuntapäivien päättämällä tavalla, mutta niin, että maakunnan väestön sosiaaliset edut ovat vähintään yhtä hyvät kuin väestön sosiaaliset edut muualla valtakunnassa.

Selvitysraportti liittyy Ahvenanmaan itsehallinnon uudistamiseen sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevaan uudistukseen (jäljempänä sote- ja maakuntauudistus), vaikka tämä ei varsinaisesti käy raportista ilmi.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 45 §:n mukaan maakunnalle suoritetaan itsehallinnosta aiheutuvien menojen kattamiseksi vuosittain valtion varoista määrä, joka vahvistetaan erityisessä tasoituksessa. Maakunnan tasoituksessa saama rahamäärä lasketaan siten, että valtion tilinpäätöksen mukaiset asianomaisen vuoden tulot lukuun ottamatta uusia valtion lainoja, kerrotaan tietyllä suhdeluvulla. Itsehallintolain 47 §:n mukaan tämä tasoituseruste on 0,45 prosenttia.

Valtionveron kiristyessä sote- ja maakuntauudistuksen johdosta, myös perusteet Ahvenanmaalle maksettavasta tasoituskasvusta muuttuvat. Ahvenanmaalla verovelvollinen maksaa nykyisellään veroa valtiolle samoin perustein kuin verovelvolliset muualla maassa. Itsehallintolain mukaan varoja siirretään valtion budjetin kautta maakunnalle itsehallinnon tehtävien rahoittamiseksi. Sote- ja maakuntauudistuksen myötä Ahvenanmaan maakunnalle on esitetty erillistä maakuntavähennystä, jotta Ahvenanmaan ansiotuloverotus ei kiristyisi.

Tavoitteena on, että sote- ja maakuntauudistus olisi Ahvenanmaan rahoitusaseman kannalta mahdollisimman neutraali. Rahoitusuudistuksessa verotuksen painopistettä siirrettäisiin kunnilta valtiolle, eli valtion verotulot kasvaisivat ja kuntien pienentyisivät. Tällä muutoksella olisi vaikutusta Ahvenanmaan itsehallintolain 45 §:ssä tarkoitetun tasoituskasvun suuruuteen. Itsehallintolain 47 §:n 2 momentin mukaan tasoituserustetta on muutettava, jos valtion tilinpäätöksen perusteet muuttuvat tasoituskasvun suuruuteen olennaisesti vaikuttavalla tavalla.

Koska sote- ja maakuntauudistus ei suoraan koske Ahvenanmaata, uudistuksesta johtuva valtion verotulojen merkittävä kasvu johtaisi automaattisesti tasoituskasvun perusteettomaan kasvuun. Tämän johdosta itsehallintolain 45 §:ssä säädettyä tasoituserustetta tulisi valtiovarainministeriön mukaan alentaa. Itsehallintolain 47 §:n 5 momentin mukaan tasoituserusteen muuttamisesta säädetään valtakunnan lailla, johon maakuntapäivät on antanut suostumuksensa.

Tutkimusraportissa selvitetään ja vertaillaan Ahvenanmaan maakunnan sekä koko maan yleistä taloudellista tilaa, laskennassa käytettävää aineistoa sekä tasauslaskennan perusteita yleisellä tasolla.

Suomen Kuntaliitto ei ota tässä vaiheessa kantaa itse sisältöön taikka mahdollisiin puutteisiin tai virheisiin, vaan katsoo että Ahvenanmaan itsehallinnon ja rahoitusjärjestelmän kehittämistä tulee tarkastella kokonaisuutena. Kokonaisuuteen liittyy myös nk. "Ahvenanmaa-komitean" (jäljempänä komitea) loppumietintö.

Ahvenanmaan rahoitusuudistusta tarkasteltava kokonaisuutena

Valtioneuvosto asetti syksyllä 2013 parlamentaarisen komitean, jonka tehtävänä on laatia ehdotus Ahvenanmaan itsehallintojärjestelmän uudistamiseksi. Toimeksiantonsa mukaan komitean tuli vuoden 2014 loppuun mennessä valmistella jatkovalmistelun linjauksia koskeva välimietintö **sekä hallituksen esityksen muotoon laadittu loppumietintö 30. päivään huhtikuuta 2017 mennessä.**

Komitean toimeksiantoon kuuluu pääasiassa ehdottaa yhteiskuntakehityksen edellyttämiä itsehallintojärjestelmän ja itsehallintolain uudistuksia sekä valmistella ehdotus itsehallintoa koskeviksi nykyaikaiseksi lainsäädännöksi, ehdottaa toimenpiteitä taloudellisen itsehallinnon kehittämiseksi sekä tarkistaa maakunnan ja valtakunnan välistä toimivallanjakoa ja ehdottaa muutettaviksi sellaisia toimivaltasäännöksiä, jotka ovat käytännössä aiheuttaneet tulkintaongelmia.

Komitean 28.1.2015 julkaisemassa välimietinnössä on muotoiltu linjauksia Ahvenanmaan itsehallinnon kehittämiseksi. Linjauksiin sisältyy muun muassa ehdotuksia, jotka muuttaisivat nykyistä Ahvenanmaan taloudellisen itsehallinnon oikeustilaa. Komitea on muun muassa tehnyt ehdotuksia siitä, miten eri verolajien osalta verotustoimivaltaa mahdollisesti voitaisiin siirtää osittain Ahvenanmaalle ja mitä mekanismeja siinä tapauksessa tarvittaisiin.

Komitea aikoo myös jatkotyöskentelyn yhteydessä ottaa kantaa verotustoimivallan siirtoa koskevaan menettelyyn sekä tarkemmalla tasolla selvittää miten nykyistä tasoitusjärjestelmää voidaan parantaa. Tarkempaa selvitystä tehdään myös erityisestä menettelystä tai mekanismin luomisesta maakunnan ja valtakunnan välisten taloudellisten suhteiden säätelyä toimivallansiirtojen yhteydessä. Tarkastelun kohteena on myös vaihtoehto, että Ahvenanmaalla kannettuja valtionveroja ei sisällytettäisi talousarvioon, vaan jäisivät ne maakunnalle.

Suomen Kuntaliitto katsoo, että komitean selvitystyötä ja loppumietintöä sekä lausunnoilla olevaa tutkimusraporttia tulisi tarkastella kokonaisuutena. Mikäli lausunnolla oleva tutkimusraportti jollain tasolla toimii komitean loppumietinnön tukena ja/tai taustamateriaalina, tulisi asianomaisia informoida asiasta (erit. Ahvenanmaan maakunnan hallitus). Myös silloin, jos se toimii tasauserusteen määrittelyä koskevien neuvotteluiden asiakirjana. Tähän liittyy vahvasti myös sote-uudistuksen tuomat muutospaineet tasauserusteeseen.

Suomen Kuntaliitto jakaa Ahvenanmaan kuntaliiton (Ålands Kommunförbund) ja Ahvenanmaan maakunnan hallituksen huolen siitä, että tuleva Ahvenanmaan rahoitusuudistus kokonaisuudessaan heikentäisi Ahvenanmaan rahoitusasemaa. Kuntaliitto korostaa, että kaikilla Suomen kunnilla tulee olla riittävät resurssit palveluiden järjestämiseen, eikä kuntien rahoitusasema saa heikentyä sote- ja maakuntauudistuksen tai Ahvenanmaan rahoitusuudistuksen johdosta.

SUOMEN KUNTALIITTO

Benjamin Strandberg
Asiantuntija